

τους τομείς του θεάτρου, οι οποίες αποτελούν όμως ένα αναπόσπαστο κομμάτι της μεταπολεμικής θεατρικής ιστορίας στην Ελλάδα.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΚΝΕΡ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΕΤΡΑΚΟΥ

Θεατρικές (σ)τάσεις και πορείες. Δεκαέξι Μελετήματα για το Νεοελληνικό Θέατρο, Παπαζήση, Αθήνα 2007, 655σ., ISBN 978-960-02-2150-3.

Η συνάδελφος Κυριακή Πετράκου αποφάσισε να ξαναεκδόσει άλλη μια σειρά από μελετήματα της τελευταίας δεκαετίας, ξαναδουλεμένα, διευρωμένα και συμπληρωμένα με την τελευταία βιβλιογραφία, για να είναι πιο προσιτά σ' ένα ευρύτερο κοινό σπουδαστών, μελετητών και ενδιαφερομένων «θεατρεραστών». Διαφωτίζουν στο σύνολό τους σταθερούς θεματικούς άξονες που την απασχολούν, και μεθοδολογικές επιλογές που κινούνται ανάμεσα σε μια κειμενική προσέγγιση και ανάλυση της σκηνοθετικής ερμηνείας και της κοινωνικής πρόσληψης. Τα περισσότερα από τα κεφάλαια αυτά έχουν δημοσιευτεί με διάφορες ευκαιρίες, είτε πρόκειται για ανακοινώσεις σε συνέδρια είτε για συμβολές σε αφιερώματα. Ακολουθούν εν γένει μια χρονολογική σειρά, ξεκινώντας από το 19^ο αιώνα και φτάνοντας στη μεταπολεμική εποχή του 20^ο. Ο τίτλος παραπέμπει σε μια αμερικανική μόδα εναλλακτικής διατύπωσης εννοιών, οι οποίες με την προσθήκη ενός γράμματος ή μιας συλλαβής, που τοποθετείται σε παρένθεση, παράγουν και μια δεύτερη σημασία, ώστε να εγκαθίσταται μια δι-άλεκτηκή σχέση αλληλοσημασιοδότησης, που παράγει ένα πιο σύνθετο νόημα με παιγνιώδη τρόπο· στην Ελλάδα τέτοιους τίτλους προτιμά συχνά ο Σάββας Πατσάλιδης.

Το πρώτο κεφάλαιο είναι παλαιό: «Οι κλασικο-ρομαντικές αντιφάσεις του Σπυριδωνος Βασιλειάδη» (σσ. 15 εξ.), στο οποίο έχουν προστεθεί η μονογραφία της Μ. Δημάδη-Ζώρα (Σ. Ν. Βασιλειάδης. *Η ζωή και το έργο του*, Αθήνα 2002) και τα σχετικά άρθρα των Θ. Χατζηπαναζή, Δ. Σπάθη και Α. Ταμπάκη κι άλλων (κάποια θέση θα είχε ίσως και το άρθρο μου «Γαλάτεια και Τρισεύγενη. Η εξαιρετική γυναίκα στα όρια της ανθρώπινης κοινωνίας», *Ράμπλα και παλκοσένικο*, Αθήνα 2004, σσ. 403-437). Παλαιά είναι επίσης η εργασία της «Η εμφάνιση του φεμινισμού στο νεοελληνικό θέατρο» (σσ. 51 εξ.), ένα θέμα που απασχολεί τη κ. Πετράκου διαχρονικά (βλ. «Η γυναίκα στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο (κοινωνική και ψυχολογική εικόνα της γυναίκας στη νεοελληνική δραματολογία)», *Έκδοση Πολύτιμης Ύλης. 20 Χρόνια Νεοελληνικό Θεατρικό Έργο, Πρακτικά Α' Συμποσίου Νεοελληνικού Θεάτρου*, Πανελλήνια Πολιτιστική Κίνηση, Αθήνα 1999, σσ. 50-60). Αντίθετα, πρόσφατο είναι το τρίτο κεφάλαιο, «Ο Νεκρός Αδελφός δεν πέθανε: είναι ακόμα μαζί μας» (σσ. 99 εξ.), όπως και το τέταρτο: «Η θεατρική αντίληψη του Ψυχάρη» (σς. 143 εξ.). Σε γνωστά της πεδία κινείται το πέμπτο κεφάλαιο, «Ο Ξερόπουλος και οι δραματικοί διαγωνισμοί» (σσ. 188 εξ.), αν και ξεπερνά τα χρονικά όρια της διδακτορικής της διατριβής. Πάλι με τον Ζακύνθιο δραματούργο ασχολείται και το έκτο κεφάλαιο, «Η Ζάκυνθος στα θεατρικά έργα του Ξερόπουλου» (σσ. 233 εξ.), εργασία που συγκεντρώνει πολύ υλικό. Στο γνωστό πεδίο των δραματικών διαγωνισμών γυρίζει το επόμενο κεφάλαιο, «Δύο δραματικοί διαγωνισμοί της Ακαδημίας Αθηνών» (σσ. 287 εξ.), που αναφέρεται στους Λαμπάκειους διαγωνισμούς (1930 εξ., 1937) και στους Χωρέμειους (1933, 1935, 1938). Σ' ένα κεφάλαιο της μονογραφίας της για τον Καζαντζάκη στηρίζεται το όγδοο κεφάλαιο, «Υπαρξισμός και ψυχανάλυση στο θέατρο

του Νίκου Καζαντζάκη» (σσ. 315 εξ.), ενώ μια ευρύτερη θεματική εμβέλεια έχει το ένατο: «Η σύγχρονη τραγωδία και το ιστορικό δράμα ως πεδίο ιδεολογικών και πολιτικών υποδηλώσεων στο νεοελληνικό θέατρο» (σσ. 361 εξ.), που αναφέρεται μεταξύ άλλων στον Καζαντζάκη, τον Σικελιανό (*Σίβυλλα*, *Θάνατος του Διγενή*), τον Θεοτοκά (*Σκληρές ρίζες* κι άλλα έργα), στον Μελά, τον Φωτιάδη, τον Τερζάκη, τον Αβέρωφ, τον Καμπανέλλη κι άλλους.

Το δέκατο κεφάλαιο, «Από το *Πανηγύρι* του Χορν στο *Πανηγύρι* του Κεχαΐδη» (σσ. 391 εξ.), παρακολουθεί την εξέλιξη του δραματικού ηθογραφισμού από το ωραιопοιητικό ρεαλισμό του δραματικού ειδυλλίου έως το σκληρό νατουραλισμό της αγροτικής ζωής στο μεταπολεμικό δράμα. Στο δράμα της μεσοπολεμικής εποχής και τη θεατρική του πρόσληψη στρέφεται και το επόμενο κεφάλαιο: «Η θεατρική πορεία του *Ρήγα του Βελεστινλή* του Βασίλη Ρώτα» (σσ. 419 εξ.): το έργο δημοσιεύτηκε το 1938, είχε υποβληθεί το προηγούμενο έτος στο Εθνικό Θέατρο αλλά απορρίφθηκε λόγω ιδεολογικών διαταγμών, το 1939 βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών, παίχτηκε τελικά το 1941 στην Ανάφη από εξόριστους και το 1944 από την ΕΠΙΟΝ Θεσσαλίας, το 1945 τελικά από τους Ενωμένους Καλλιτέχνες. Με τη σκηνική πρόσληψη ασχολείται και το επόμενο κεφάλαιο: «Η παραστασιακή πρόσληψη των θεατρικών έργων του Sartre στην Ελλάδα» (σσ. 449 εξ.), όπως και το μεθεπόμενο, «Η κριτική πρόσληψη των “τραγωδιών” του Πρεβελάκη» (σσ. 487 εξ.). Δραματολογικές αναλύσεις και σκηνοθετικές ερμηνείες προσφέρουν τα τρία τελευταία κεφάλαια: «Ο μύθος, η ιστορία και η ανατροπή σε δύο πρώιμα έργα του Καμπανέλλη: *Οδυσσέα*, *γύρισε σπίτι* και *Ο μπαμπάς ο πόλεμος*» (σσ. 529 εξ.), «Η σκηνοθετική προσέγγιση των έργων του Καζαντζάκη από τον Αλέξη Σολομό» (σσ. 559 εξ.) – *Μέλισσα* 1962, *Χριστόφορος Κολόμβος* 1975, *Καποδίστριας* 1976, *Βούδας* 1978, *Σόδομα και Γόμορρα* 1983, *Νικηφόρος Φωκάς* 1984 -, και «Η υπέρβαση του είδους και της εποχής: Η απορρόφηση του *Οιδιπόδου* του Παναγιώτη Σούτσου (1831) στους *Ασθενείς και οδοιπόροι* του Γιώργου Θεοτοκά (1950, 1964)» (σσ. 595 εξ.). Ο ευτραφής τόμος τελειώνει με ένα ευρετήριο πραγμάτων και ονομάτων (σσ. 627 εξ.), ένα ευρετήριο προσώπων (σσ. 633 εξ.) και ένα ευρετήριο έργων (σσ. 649 εξ.).

Τα μελετήματα της κ. Πετράκου είναι, όπως πάντα, καλά τεκμηριωμένα, πρεσβεύουν με επιχειρήματα και διάθεση μια προσωπική στάση και άποψη, διερευνούν χώρους «ενδιάμεσους», όπου η έρευνα είναι ακόμα σχετικά καινούρια, και συμβάλλει κατ' αυτόν τον τρόπο στην πυκνότερη δικτύωση διαφώτισης και μελέτης του νεοελληνικού θεάτρου και δράματος στα «αδύνατα» σημεία του, κινούνται με διαλεκτικότητα και διαλλακτικότητα ανάμεσα στην κριτική ερμηνεία, κυρίως από θεματική και ιδεολογική άποψη, και σκηνική υλοποίηση και θεατρική πρόσληψή τους. Η αποδοτικότητα της είναι αξιοθαύμαστη, όταν υπολογίσει κανείς, πως μόλις το 2004 έχει δημοσιεύσει έναν τόμο με 15 μελετήματα: *Θεατρολογικά Miscellanea*, Αθήνα 2004 (σελ. 416), και τον επόμενο χρόνο μας χάρισε τη μνημιώδη μονογραφία *Ο Καζαντζάκης και το θέατρο*, Αθήνα 2005 (σελ. 717), καθώς και τη σχολιασμένη βιβλιογραφία και παραστασιογραφία *Η απήχηση του νεοελληνικού θεάτρου στο εξωτερικό. Μεταφράσεις, παραστάσεις*, Αθήνα 2005 (σελ. 172). Τα μελετήματα αυτά διαβάζονται ευχάριστα, διακρίνονται συχνά για ένα ελαφρώς αποστασιοποιημένο ύφος, το οποίο δηλώνει το προσωπικό engagement της ερευνητριας στο εκάστοτε ερευνητικό αντικείμενο. Τέτοιοι συγκεντρωτικοί τόμοι είναι χρήσιμοι από πολλές απόψεις – αλλά αυτό δεν χρειάζεται να το επαυλάβουμε άλλη μια φορά.